

Katharine Pászthory, Eugen Friedrich Mayer: *Die Äxte und Beile in Bayern. Prähistorische Bronzefunde 9/20.* Franz Steiner Verlag, Stuttgart 1998. 207 strani, 110 tabel.

Avtorja predstavljata kovinske sekire in sekiram sorodno kovinsko orodje ter orožje z Bavarskega iz obdobja med srednjim neolitikom (*Mittelneolithikum*) od 2. polovice 4. tisočletja pr. n. š. in koncem starejše železne dobe (*ältere Eisenzeit*) do sredine 1. tisočletja pr. n. š. V glavnem so predstavljeni kovinski predmeti iz bavarskih muzejskih zbirk, manj pa je ta-kih, ki se hranijo po muzejih zunaj Bavarske ali so v privatnih zbirkah. V celoti je tako govora o pribl. 1200 kovinskih predmetih, ki sta jih avtorja razvrstila po tipološkem principu. Poleg tega sta proučevala in predstavila tudi njihovo kronološko me-sto, funkcijo, razprostranjenost ter način izdelave.

Pričujoči zvezek se začne s kratko predstavitvijo zgodovine raziskovanj obravnavane problematike na Bavarskem. Sledita predstavitev kronologije ter nekaj strani dolgo poglavje, kjer je govora o funkciji nekaterih sekir in dlet (*Äxte, Beile und Meißel*).

Jedro (str. 19-179) predstavlja katalog najdb z navedbo najdišča, opisom mer, mestom hranjenja in temeljno literaturo. Ris-be skoraj vseh kataloško obdelanih predmetov so na tablah na koncu zvezka, kjer je tudi nekaj tabel s kartami razprostranjenosti in tabel z najdbami zaključenih celot grobov ali depojev. Na koncu kataloga pa so v prilogi na tabeli predstavljeni rezultati analiz kovinske sestave nekaterih sekir in dlet (str. 180-182).

V kataloškem delu sta najprej predstavljeni kladivasta sekira z ušesom in odebeljenim čelom (*Knaufhammeraxt*) ter kladivasta sekira z ušesom, ki je sorodna sekiram tipa Jászladány. Avtorja obe sekiri uvrščata v bakreno dobo.

Sledijo bronzastodobne sekire, in sicer najprej dve sekiri s cevastim ušesom za katere lahko rečemo, da sta imeli funkcijo statusnega simbola, npr. zgodnjebronzastodobna sekira tipa Kíte-nov (št. 4), ki je bila domnevno najdena pred letom 1885 na območju Weickenbacha.

Sledijo sekire tipa Kítenov tipološko sicer sorodne ter tudi kronološko lahko sočasne in pa mlajše sekire s cevastim ušesom in gumbom na čelu (št. 5-8) (*Nackenscheibenäxte*). Po mne-nju avtorjev so te sekire bile v rabi tudi kot orožje.

V poglavju o ploščatih sekirah je med drugim opisana sekira iz Altheima (št. 17), ki je dala ime bakrenodobnemu tipu ploščatih sekir, ki jih poznamo tudi v Sloveniji.

Sledi dolgo poglavje o sekirah z robniki, ki so znane tudi iz slovenskih najdišč. Nekateri sekire tega tipa so bakrene, večina pa je bronastih. Avtorja sta datirala bavarske sekire z robniki predvsem v zgodnjo in pa tudi v srednjo bronzasto dobo.

Po dolgem poglavju o sekirah z robniki, slikovni del zajema kar 22 tabel, sledijo kronološko mlajše sekire s središčno odebelitvijo (*Absatzbeile*) in njim sorodne plavutaste sekire (*Lappenbeile*) različnih tipov in variant.

Sekire s središčno odebelitvijo so značilne za srednjo bronzasto dobo, najdemo pa jih že v zgodnji in tudi še v mlajši bronasti dobi. Sekira s središčno odebelitvijo iz okolice Ljubljane npr. spada k tipu s srčasto odebelitvijo (*Absatzbeile mit spitzer Rast*) (I. Sinkovec, Katalog posameznih kovinskih najdb bakrene in bronzaste dobe na Slovenskem, ur. B. Teržan, Kat. in monogr. 29/1, 1995, 52, t. 10: 57).

Plavutaste sekire so značilne predvsem za kulturo žarnih grobišč. Pojavljajo se že v srednji bronasti dobi, poznamo pa jih tudi še v železni dobi.

Bronaste tulaste sekire so tipične za kulturo žarnih grobišč, pojavljajo pa se tudi še v železni dobi.

V bronasti dobi oblike nekaterih tipov dlet sledijo oblikam sekir ter se na splošno ločijo od njih po krajšem rezilu ter ožjem in podolgovatem telesu. Dleto z robniki iz Margarethenberga (št. 1078), okvirno iz mlajšega odseka zgodnje bronzaste dobe, naj bi npr. bilo v uporabi kot orožje. To naj bi dokazovale

okolščiče najdbe. Predmet je bil namreč najden kot pridelek v grobu skupaj z dvema posodama, kjer naj bi po analogijah sodeč nadomeščal bojno sekiro.

Med zanimive najdbe sodijo punce (*Punzen*), ki so služile kot orodje za žigovanje. Največkrat jih najdemo v t. i. "livarskih depojih" (*Gießereidepots*) (str. 171).

Tulasta kladiva, razen redkih izjem, se v glavnem pojavijo sočasno s pojavom torevtike na začetku mlajše bronzaste dobe (*am Beginn der Jungbronzezeit*). V 20. zvezku je predstavljeno 5 tulastih kladiv.

Na koncu so predstavljene železne sekire različnih tipov: 1. železna križna sekira (*Ärmchenbeil*), 2. železna plavutasta sekira z ušescem, 3. železna tulasta sekira in 4. železna tulasta sekira z ušescem. Vse tipe teh bojnih sekir poznamo tudi iz železnodobnih najdišč v Sloveniji.

Ob zaključku predstavitve 20. zvezka devetega oddelka serije *PBF* moramo opozoriti, da je tudi ta zvezek, podobno kot nekateri drugi iz iste serije, nastajal mnogo let in da je poteklo več let od zaključka redakcije do objave. To pa seveda ne zmanjšuje pomena, ki ga ima omenjena serija za evropsko in svetovno prazgodovino.

Anton VELUŠČEK

Markus Egg: *Das hallstattzeitliche Fürstengrab von Strettweg bei Judenburg in der Obersteiermark.* Mit einem Beitrag von G. Stawinoga. Monographien, Band 37. Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz 1996. 293 strani, 155 slik in 50 tabel.

V starejši železni dobi je območje današnje avstrijske in slovenske Štajerske, severozahodne Hrvaške in jugozahodne Madžarske zanesljivo predstavljalo eno od pomembnejših vzhodnoalpskih kulturnih provinc. Številne dragocene najdbe, ki so prišle na dan v okolici Kleinkleina, Wildona, Poštele, Kaptoła in Nagyberki-Szalacske, so namreč pokazale, da imamo v halštatskem času na tem prostoru opraviti z izredno ustvarjalno kulturno skupino, ki pa je prišla v stokovno literaturo pod različnimi oznakami. Tako jo je na primer leta 1954 R. Pittioni označil kot Tipus Wies, razprostranjenim zgolj na območju avstrijske Štajerske z reko Muro kot glavno prometno žilo v železnodobni kulturni pokrajini. To poimenovanje je kasneje pri definiranju glavnih kulturnih skupin jugovzhodnoalpske halštatske kulture prevzel tudi S. Gabrovec, le da je pojem geografsko razširil tudi na območje hrvaškega Medimurja; od tod njegovo poimenovanje skupina Wies-Martijanec. C. Dobiat je v svojem temeljnem delu o nekropolah v okolici Kleinkleina predlagal novo ime, Sulmtalgruppe. Bodi kakorkoli že, večina avtorjev je k skupini vedno prištevala tudi nekoliko oddaljeni Strettweg, najdišče znamenitega kulturnega voza, ki leži ob zgornjem toku Mure v neposredni bližini Judenburga.

Najdba je prišla na dan sredi prejšnjega stoletja (septembra 1851) pri oranju polja. Večino predmetov iz uničenega groba je zbral M. Robitsch, takratni profesor za cerkveno zgodovino na graški univerzi, ki je na mestu najdbe opravil tudi manjše izkopavanje. Pri tem so prišli na dan novi predmeti, ki jih je Robitsch skupaj z ostalim gradivom leta 1853 predal Štajerskemu deželnemu muzeju Joanneju v Gradcu. Del najdb je že ob odkritju prišel v roke raznih ljubiteljev in zbiralcev starin, vendar pa je tudi večina teh predmetov kasneje srečno prispela v graški muzej.

Prvo strokovno objavo najdbe iz Strettwega je pripravil že M. Robitsch (*Mitt. Hist. Ver. St. 3, 1852, 69 ff.*). Kasneje je zlasti kulturni voz doživel številne objave, celotno najdbo in najdiščiče okolščiče pa je izčrpnje obdelal le še W. Schmid (*Der Kultwagen von Strettweg, Führer zur Uhrgeschichte 12, 1934*). Vendar pa tudi Schmidova objava ni bila popolna, zato je

najdba iz Strettwega kar klicala po celoviti znanstveni obdelavi. To tem bolj, ker je bilo pred tem moderno obdelano gradivo iz Kleinkleina (C. Dobiat, *Das hallstattzeitliche Gräberfeld von Klein-klein un seine Keramik*, Schild St. Beih. 1, 1980), znanstveno objavo pa so doživela tudi najdišča iz slovenske Štajerske (B. Teržan, *Starejša železna doba na slovenskem Štajerskem*, Kat. in monogr. 25, 1990).

Vendar pa se je že na začetku izkazalo, da so bili številni predmeti iz Strettwega pomanjkljivo oziroma napačno restavrirani, zato je bilo potrebno pred ponovno objavo celotno gradivo na novo proučiti tudi s konservatorskega stališča. Delo so prevzeli strokovnjaki Rimsko-germanskega centralnega muzeja v Mainz-u pod vodstvom M. Egga. Moramo reči, da je bil projekt odlično izpeljan, rezultat pa je viden v novo restavriranih najdbah in v obsežni publikaciji, ki jo najdba iz Strettwega zaradi svoje pomembnosti in enkratnosti nedvomno zasluži.

M. Egg začne svojo razpravo z natančno zgodovino raziskav in s topografijo najdišča, ki pa ni dala kakšnih prijemljivejših rezultatov, saj ni od nekdanje gomile in groba, ki je imel kamnito konstrukcijo, na polju ostalo nobenih sledov. Prav tako je tudi sam grob za zdaj v tem delu doline reke Mure osamljeni primer, saj je iz časa starejše železne dobe iz okolice Judenburga znanih le nekaj posameznih najdb.

Kako je bila videti grobna konstrukcija in kakšen je bil način pokopa, je moč sklepati iz sicer skopega poročila Robitscha, ki postane dobro razumljiv, če si priključimo v spomin, kako so bile videti železnodobne gomile na Štajerskem, v Sloveniji in na Madžarskem. Očitno je šlo tudi v Strettwegu za kamnito grobno kamro, kakršne poznamo na primer iz najdišč Kleinklein, Pivola ali Süttö, do katerih je vodila dromosu podobna rampa. Čez vse je bila nasuta zemljena gomila. V neposredni bližini kamre je bila običajno tudi ustrina; na pepel, ogleje in sežgane kosti so naleteli tudi v Strettwegu.

Najbolj zani pridatek iz gomile v Strettwegu je seveda znameniti kulturni voz. Čeprav je bil odkrit v razbitem stanju, je njegovo obliko v glavnem pravilno ugotovil že M. Robitsch. Kasneje je bil voz še nekajkrat popravljan, pri teh posegih pa je prišlo do naketerih sprememb in dopolnitev, ki niso ustrezale pravotnemu stanju. Ob reviziji so ugotovili nepravilnosti zlasti pri kolesih in talni plošči, pa tudi vrhnji zaključek voza ni bil takšen, kot smo ga vajeni iz dosedanjih objav. Že v prejšnjem stoletju so namreč nekateri menili, da kalotasto oblikovana skledica, ki jo nosi osrednja ženska figura, ni predstavljala zaključka voza, ampak da je morala na njej stati še ena posoda. Eggu je z natančno analizo celotnega gradiva uspelo ugotoviti, da je bil to bronast kotlič polkrožne oblike, od katerega pa so se ohranili le borni fragmenti. Vrh kotliča je krasil venec, sestavljen iz dvojnih volut, ki je bil med enim starejših restavratorskih posegov napačno vgrajen v konstrukcijo noge velike bronaste amfore. Kulturni voz iz Strettwega je tako po 140 letih dobil svojo pravo obliko. V tem razmeroma dolgem obdobju je seveda doživel vrsto interpretacij, ki jim je Egg z obširno analizo dodal še svojo. Na podlagi študija kompozicije in figurlike (še posebej osrednje figure, tako imenovane nosilke posode) je prišel do zaključka, da moramo videti v kultnem vozu izdelek ene od vzhodnoalpskih delavnic, ki pa si ga nikakor ne da zamisliti brez vplivov, ki so v ta prostor prihajali iz visoko razvitih mediteranskih kultur. Iz kompozicije figur je moči razbrati žrtvovanjsko procesijo, povezano s kulturnimi predstavami takratnega sveta. Osrednja ženska figura bi lahko predstavljala celo nadzemeljsko božansko bitje. Kontekst celotne najdbe kaže, da je bilo posedovanje takšnih kulturnih vozov rezervirano za višji socialni sloj.

Drugo veliko skupino pridatkov predstavlja bronasto posodje. Egg mu je posvetil v svoji knjigi dovolj prostora, saj je temeljito analiziral njihove oblike, ornamentiko in razprostranjenost. Posebne pozornosti je bila deležna na primer velika bronasta amfora, ki je imela v grobu očitno funkcijo

žare. Bila je napačno rekonstruirana in šele v Mainz-u so ji dali pravo obliko. Gre za veliko posodo, kot jih poznamo zlasti v Etruriji, čeprav je Egg z obširno analizo pokazal, da gre v bistvu za neke vrste hibridni izdelek, v katerem se odraža tako stara žarnogrobišna tradicija, kot novi italjski vzori. Ti so prišli do izraza zlasti pri oblikovanju značilnega podstavka - noge. Že dalj časa je znano, da so prav take posode večkrat upodobljene tudi na figuralno okrašenih situlah, služile pa so kot mešalne posode pri daritvenih obredih. Kot zanimivost naj omenimo še to, da so na primer na Dolenjskem po kovinskih predlogah izdelovali tudi glinene posode. Žgane so bile po posebnem, tako imenovanem reoksidacijskem postopku, ki se je v ta prostor skupaj z obliko posod razširil iz Italije. Večina posodja sodi v horizont certoške fibule.

Ostalo bronasto posodje iz Strettwega je bilo slabše ohranjeno, vendar je bilo mogoče iz številnih fragmentov ugotoviti, da je grob iz Strettwega vseboval kar dve situli, kotlič s križni-mi atašami, bronasto banjico, cedilo, velik bronast kotel in vsaj pet skled s širokim robom. V grobu je bilo torej najmanj 13 posod, ki so bile, če sledimo ugotovitvam Egga, z eno samo izjemo vse izdelane v vzhodnoalpskih delavnicah. Zanesljiv import predstavlja le velik bronast kotel - lebes, ki je bil iztolčen iz enega kosa pločevine. Prav zaradi popolne izdelave in glede na dejstvo, da so bili na njem najdeni ostanki mehkega cina, ki ga v tem času srednjeevropski rokodelci še niso poznali, je Egg mnenja, da je bila ta posoda narejena v eni od italjskih, najverjetneje etruščanskih delavnic.

Posebne skupino predmetov predstavljajo raznji, ki veljajo za zanesljiv dokaz za prisotnost mediteranskih vplivov na območje srednje Evrope. V Strettwegu jih je bilo najmanj osem. Egg jih je natančno analiziral, razvrstil v tipološke skupine in predstavil njihovo razprostranjenost. Za večino misli, da so izdelki domačih delavnic, ki so nastali po tujih predlogah. Izjema je po njegovem mnenju le en primer, ki ima kvalitetno izdelan bronast držaj, podoben držajem nožev iz severne Italije, zato naj bi bil tudi uvožen iz tega območja.

Od orožja je bila v Strettwegu najdena velika bronasta tulasta sekira in fragmenti vsaj sedmih železnih suličnih osti. Gre za znano kombinacijo napadalnega orožja, namreč tulaste sekire in sulične osti, ki je tako značilna za jugovzhodnoalpski halštatski krog. Bronasta tulasta sekira iz Strettwega je imeniten izdelek železnodobnih obrtnikov, njena neobičajna velikost in material iz katerega je izdelana, pa po mnenju Egga kažeta na posebno družbeno mesto njenega lastnika. Isto bi veljalo za železne sulične osti. V jugovzhodnih Alpah je najti v grobovih večinoma le po en ali dva primerka, več pa jih je le v grobovih najpremožnejših.

Na odličnost v Strettwegu pokopane osebe kaže tudi konjska oprema. V grobu je bil par žval in ostanki bogatega oglavja, ki so ga sestavljale bronaste falere, obročkast nastavek in pločevinasti našitki za jermenje. Zanimivo je, da omenja M. Robitsch v svoji prvi objavi najdb iz Strettwega tudi ostanke železnih obročev, ki bi po mnenju Egga lahko pripadali vozu. Žal niso več ohranjeni, zato te domneve ni mogoče stodstotno potrditi.

Poleg bojovniške opreme je vseboval grob v Strettwegu tudi nekaj zanimivih predmetov, ki so bili zanesljivo del ženske noše. Med njimi naj omenimo zapestnico, zlata lasna obročka, steklene in jantarne jagode in predvsem fragment bronaste tro-rtaste fibule. Zlasti fibuli je Egg posvetil precej pozornosti, saj je pomembna za datacijo celotne najdbe. Pojavljajo se na širokem prostoru okoli Caput Adriae z dvema izrazitima centroma, in sicer v Picenu in na Dolenjskem. Egg je z obširno analizo dobro predstavil njihovo kronološko mesto. V svojih klasičnih oblikah se pojavijo okoli leta 600, večina pa jih sodi v prvo pol. 6. stoletja pr. Kr. Trortasta fibula je torej pomembna za datacijo knežjega groba, ki bi tako sodil na začetek mladohalštatskega obdobja. Na drugi strani pa je prav fibula skupaj z ostalimi deli ženskega nakita jasen indic za sklep, da je morala biti v Strettwegu poleg veljaka pokopana tudi

ženska oseba. Na problematiko "sledenja v smrt" je v zadnjem času nazorno opozorila B. Teržan (*Heros der Hallstattzeit*, v: *Hrónos. Beiträge zur prähistorischen Archäologie. Festschrift für Bernhard Hänsel*, Internationale Archäologie. Studia honoraria 1, Espelkamp 1997, 661 ss.) in kot kažejo njene analize, dvojni pokopi moškega in ženske v jugovzhodnoalpskem prostoru niso bili nobena izjema.

Po analizi gradiva je v zaključnih poglavjih Egg skušal umestiti najdbo iz Strettwega tudi v širši kulturni prostor. Čeprav je grob v zgornji dolini Mure osamljen primer, se v njegovem gradivu jasno odraža odprtost prostora na več strani. Na vezi z zahodom, ki so potekale najverjetneje preko Hallstatta, kaže običaj pridajanja para žval, obročast nastavek in pridajanje voza, ki pa ostaja zaenkrat le domneva. Kontakte z jugovzhodom (današnja Slovenija) dokazuje trortasta fibula, značilna sestava orožja in steklene jagode. Razniji, figure na vozu in konstrukcija noge bronaste amfore kažejo na stike z Mediteranom oziroma Italijo. V eni od etruščanskih delavnic je bil narejen tudi lebes, edini zanesljivo importirani predmet, ki je bil najden v Strettwegu. Domače žarnogrobiščene prežitke je moči najti v vozu s kotličem, amfori, cedilu in keramiki.

Zanimiva, čeprav ne povsem nova, so tudi Eggova razmišljanja o socialni strukturi vzhodnoalpske železnodobne družbe. Čeprav se je zavedal problematičnosti metode, je skušal s pomočjo pogrebne noše analizirati takratno družbo na širšem predalpskem prostoru. Seveda se ob tem zopet odpira že tolikokrat ponovljeno vprašanje, če pogrebna noša dejansko odraža socialno strukturo neke družbe. Predpostavljamo lahko, da analiza grobnih pridatkov znotraj ene nekropole verjetno še nudi dokaj realno sliko, primerjava pogrebne noše med posamičnimi skupinami ali celo kulturami pa zanesljivo privede do precej popačene slike. Trditev, da je bila na primer skupnost v Mostu na Soči veliko bolj egalitarno strukturirana kot tista v dolini Solbe, skoraj zanesljivo ne drži. Bolj verjetna bo razlaga, da na primer nekropola v Mostu na Soči, ki je s svojimi 6500 grobovi zanesljivo največja na celotnem prostoru jugovzhodnih Alp, sploh ne odraža socialno sliko takratne družbe. Očitno jo je zabilisal strogi pogrebni ritual, ki ni dovoljeval prilaganja orožja v grobove.

Naj zaključim. Monografija o halštatskodobnem knežjem grobu iz Strettwega je odlični primer, kako pomembne so revizije starega gradiva. Egg je z natančno analizo najdb prinesel vrsto povsem novih spoznanj in šele z njegovo objavo nam je postala prezentna vsa problematika te enkratne najdbe. Želeli bi, da bi se z njemu lastno akribijo lotil tudi revizije znamenitih knežjih grobov iz Kleinkleina, da bi tudi ta najdiščni kompleks končno dobil svojo zaključeno podobo.

Janez DULAR

Michael Vickers, David Gill: *Artful Crafts. Ancient Greek Silverware and Pottery*. Clarendon Press, Oxford 1994. 255 strani, 73 slik.

Uvod je namenjen razjasnitvi nekaterih napačnih novodobnih pristopov k vrednotenju grškega vaznega slikarstva. Avtorja se najprej pomudita ob splošno sprejetih trditvah umetnostne zgodovine in arheologije, da so bile slikane grške vaze pri sodobnikih visoko cenjeno tržno blago. To znano misel, da je bilo slikano grško posodje, najpogosteje najdeno v italjskih grobovih, velika družinska dragocenost, srečamo celo pri vodilnih raziskovalcih grške antične umetnosti. Eden takih je npr. tudi J. D. Beazley, vodilno ime v študiju vaznega grškega slikarstva dvajsetega stoletja.

Dejstvo je, da so kupci iz najvišjih družbenih plasti že od renesanse dalje plačevali velikanske vsote za slikano grško posodje. V tem času so nastale naslavnejše zbirke, npr. Lamberška

zbirka v Avstriji in zbirka princa De Canina, ki so še danes srčike uglednih muzejev lepih umetnosti. Nekateri vladarji so plačevali ogromne vsote za posamezne vaze, med njimi tudi npr. za znamenito vazo François.

Posebno poglavje v raziskovanju grških starin je treba nameniti nemškemu starinoslovju, ki je nedvomno rastlo iz pobud slovitih Goethejevih zapiskov o popotovanju po Italiji. Nje-gova dela so imela domala v vseh časih velik vpliv na široke množice in pri njemu lahko preberemo, kako dragoceno je grško slikano posodje. Le malo kasneje, leta 1789, je izšla znamenita Winkelmannova *Geschichte der Kunst des Altertums*, kjer je prav tako zapisana povsem neosnovana trditev, da so stari Grki dobivali za nagrade pri atletskih tekmovanjih slikane pokale. Trditev je bila splošno sprejeta in je obveljala vse do današnjih dni, čeprav je iz Homerja natančno razvidno, da je bila nagrada za zmago v dvoboju velik srebrni krater!

Avtorja sta v nadaljevanju skušala najti družbeno-ekonomske korenine tega fenomena. Posebno vrednotenje slikanega grškega keramičnega posodja moremo razumeti šele, če si predstavljammo ekonomsko stanje predindustrijske in industrijske Evro-pe. To je čas, ko se prvič na evropskih tleh pojavi proizvodnja porcelana, najprej v znamenitih delavnicah Maissna in kmalu zatem, kljub najstrožje varovani skrivnosti proizvodnje, tudi v francoskem Sevresu, na Danskem in v Neaplju. Izjemna priljubljenost porcelanskega posodja se je razširila skupaj z novo modo pitja čaja, kave in vroče čokolade, pijače, ki nikakor ne sodi v kovinsko, četudi najfinejšo srebrno skodelico in zatorej pijeta iz porcelana tudi kralj in kraljica.

Mnogi tedanji umetniki so se posvečali predvsem slikanju motivov na porcelan. Tako zlahka razumemo povezavo med proizvodnjo in ceno porcelana, če vemo, da je bila Holandija mnogo revnejša od Anglije in da bilo je v Angliji tovrstno posodje mnogo cenejše. To je obenem tudi čas, ko si J. Wedgwood prizadeva, da bi napravil kopijo znamenite Portlanske vaze, kar mu uspe šele po mnogih neuspešnih poskusih.

Toda Wedgwood je "Potter to the Queen", medtem ko vse ostale delavnice in neštevilni mojstri delajo le za srednji sloj, redke izbrane pa tudi za najvišji razred.

Šele skozi prizmo družbenih dogajanj lahko razumemo, kje je vzrok, da so tedanji raziskovalci povezovali slikano grško posodje z najvišjimi družbenimi plastmi, njihovimi ekstravagantnimi potrebami in najvišjimi umetniškimi dosežki.

Nihče ni nikoli pomislil na možnost, da bi bilo posodje že v času svojega nastanka ceneni nadomestek. Slavna imena prejšnjega stoletja so precenjevala umetniško in ekonomsko vrednost grških slikanih vaz, posebej poudarjajoč njihovo enostavnost in integriranost, ki jo Herder poimenuje *Kinderheit der alten Welt*. Arhitekt Adolf Loos je, izhajajoč iz klasične umetnosti na začetku tega stoletja, postavil zakonitosti lepote v slogu brez odvečnega okrasa.

Edini, ki je vaze imel za običajno lončarsko robo, primerljivo z industrijskim porcelanom, je bil J. Millingen.

Avtorja v nadaljnjem poglavju o vsakdanjem življenju v antični Grčiji prikažeta antagonizem med bogatim in revnim svetom in s pretresom antičnih virov primerjata tedanje cene dragih kovin z dandanašnjimi. Resnično bogastvo sta tedaj predstavljala zlato in srebro, elektrum, s purpurjem obarvana oblačila in čistokrvni konji. Purpurna oblačila so bila *isarguron*, vredna teže v zlatu. V hišah bogatašev so stregli v zlatem in srebrnem posodju, takih premožnih družin je bilo v Atenah v času razcveta okoli tristo. Atika je premogla bogate srebrove rudnike, npr. Laurion, ki so dajali letno okoli 20 ton srebra, znanem po izredni čistosti. Svetišča so hranila ogromne sklade. Tako omenjajo, da je bila teža oropanega zaklada iz Pirijske, malega pristaniškega mesteca v Etruriji, kar 40 ton! Svetišča v Olimpiji, Delfih, na Delosu, Samotraki in v Didimi so bila dobesedno skladišča sanjskih zakladov in trajno zelen vojni plen. Posodje iz dragocene kovine je služilo obenem tudi kot lahko prenosljiva "zlata rezerva", ker je bila vsaka posoda